

11.6.2025

Diaarinro VN/7090/2024 ja
hanke YM011:00/2024

Lausuntoyhteenveto pohjavesien suojeluun myönnettävästä valtionavustusasetuksesta

Johdanto

Säädöshankkeessa ehdotetaan, että valtioneuvosto antaisi uuden asetuksen pohjavesien suojeluun myönnettävästä valtionavustuksesta. Asetus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.2025.

Tausta

Asetusmuutos toteuttaisi osaltaan hallituksen ohjelmaa osana Ahti-kokonaisuutta. Pääministeri Orpon hallitusohjelma sisältää useita vesiä ja Itämeren koskevia kirjauksia. Vesien tilan parantamisen tavoitteena on hallituskaudella 2023–2027 hillitä ravinteiden ja haitallisten aineiden kuormitusta vesiin sekä saada muun muassa maatalouden biomassoihin ja jätevesiin liittyvät ravinne- ja energiareсурssit talteen ja käyttöön. Kokonaisuus on koottu Ahti-ohjelmaksi. Ahti-ohjelman toimilla jatketaan vesiensuojelun tehostamisohjelman (2019–2023) työtä ja se edistää alueellisten vesienhoitosuunnitelmien ja kansallisen merenhoitosuunnitelman toteutusta. Ahti-ohjelman toimilla pyritään vesien ja meren hyvään tilaan. Vesien tilan paraneminen palvelee alueiden asukkaita ja virkistyskäyttäjiä.

Tavoitteet

Tavoitteena on antaa uusi valtionavustusasetus. Valtionavustusta voitaisiin myöntää pohjavesien suojeluun myös silloin, kun kyse on EU:n näkökulmasta valtion tuesta yritystoiminnalle.

Lausunnot

Lausunto pyydettiin seuraavilta tahoilta: Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Elintarviketeollisuusliitto ry, Energiateollisuus ry, Etelä-Karjalan liitto, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, Etelä-Pohjanmaan liitto, Etelä-Savon ELY-keskus, Etelä-Savon maakuntaliitto, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Geologian tutkimuskeskus, Hämeen ELY-keskus, Hämeen liitto, Infra ry, Itä-Suomen aluehallintovirasto, Kaakkois-Suomi ELY-keskus, Kainuun ELY-keskus, Kainuun liitto, Kaivosteollisuus ry, Kemianteollisuus ry, Keski-Pohjanmaan liitto, Keski-Suomen ELY-keskus, Keski-Suomen liitto, Kymenlaakson liitto, Lapin aluehallintovirasto, Lapin ELY-keskus, Lapin liitto, liikenne- ja viestintäministeriö, Lounais-Suomen aluehallintovirasto, Luonnonvarakeskus LUKE, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, maa- ja metsätalousministeriö, Maatalous- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Metsähallitus, Metsäteollisuus ry, Natur och Miljö rf, oikeusministeriö, Pirkanmaan ELY-keskus, Pirkanmaan liitto, Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjanmaan liitto, Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Pohjois-Savon ELY-keskus, Pohjois-Savon liitto, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, Päijät-Hämeen liitto, Saamelaiskäräjät, Satakunnan ELY-keskus, Satakuntaliitto, sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto ry, Suomen Vesilaitosyhdistys ry, Suomen vesistösaatiö sr, Suomen vesiyhdistys ry, Suomen ympäristökeskus SYKE, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC r.f. Teknologiateollisuus ry, työ- ja elinkeinoministeriö, Uudenmaan ELY-keskus, Uudenmaan liitto, valtiovarainministeriö, Valvira, Varsinais-Suomen ELY-keskus, Varsinais-Suomen liitto, WWF Suomi ja Väylävirasto.

Lausunnot antoivat: Suomen luonnonsuojeluliitto, Metsäteollisuus ry, Keski-Suomen ELY, Pirkanmaan ELY, Keski-Pohjanmaan liitto, Pohjanmaan liitto, Etelä-Savon ELY-keskus, Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto ry, Suomen Kuntaliitto ry, Lapin liitto, Uudenmaan ELY-keskus, Varsinais-Suomen ELY-keskus, MMM, Etelä-Pohjanmaan ELY, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK r.y. (MTK), Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) ja yksi yksityishenkilö.

Sisällys

Johdanto	1
Tausta	1
Tavoitteet	1
Lausunnot	1
1. Yleiset kommentit asetuseronnoksesta	3
2. Teema- ja pykäläkohtaiset kommentit	3
2.1. Avustettavat hankkeet	3
2.2. Avustettavat hankkeet ja resurssit	6
2.3. Harkinta	6
2.4. Avustuksen myöntämisen rajoitukset	7
2.5. Avustuksen enimmäismäärä	7
2.6. Määrärahojen määrä	8
2.7. Avustuksen hakijoista säätäminen	8
2.8. Kuntien mahdollisuuksien turvaaminen	8
2.9. Avustuksen maksatuksesta säätäminen	9
2.10. Asetuksen vaikutukset	9
2.11. Muita lausunnoissa esitettyjä näkökohtia	9

1. Yleiset kommentit asetustalonnoksesta

Ehdotus sai laajan kannatuksen. Yksi taho ei ottanut kantaa itse ehdotukseen. Muutoin kaikki lausunnon antaneet kannattivat ehdotusta. Lausuntoihin sisältyi myös teema- ja pykäläkohtaisia kommentteja.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää esitystä tärkeänä. Pohjaveden suojeluun myönnettävä avustus on merkittävässä roolissa pohjavesivarantojen hyvän tilan saavuttamiseksi, mikä osaltaan varmistaa terveyden kannalta turvallisen talousveden saatavuuden. (STM)

Asetustalonnoksen 4 §:n mukaisista avustettavista kohteista on jo aiemminkin myönnetty avustusta pohjavesialueen suojelusuunnitelman laatimiseen ja päivittämiseen suoraan valtionavustuslain (688/2001) perusteella. Tähän asti avustusharkinta on perustunut vesienhoidon alueellisessa toimenpideohjelmassa osoitettuihin tarpeisiin ja pohjavesialueisiin. Asetustalonnos laajentaa avustustyyppin käyttämisen myös muunlaisiin pohjaveden suojelua lisääviin hankkeisiin, mitä voidaan pitää perusteltuna. (Pirkanmaan ELY-keskus)

Asetusmuutos selkeyttäisi tilannetta siltä osin, että pohjavesien suojelusuunnitelmien lisäksi jatkossa myös muita pohjavesiä koskevia selvityksiä ym. toimenpiteitä (4 §) voitaisiin edistää avustuksilla. Avustumahdollisuudet suunnitteluhankkeiden lisäksi myös pohjavesien hoidon toteutukseen palvelevat vesienhoidon tavoitteita sekä vesihuollon riskinarviointia. (Etelä-Savon ELY-keskus)

Kuntaliitto pitää erittäin tärkeänä, että myös jatkossa voidaan myöntää avustusta kuntien pohjavesisuunnitelmien laatimiseen. Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain 10 e §:n mukaan kunta voi laatia pohjavesialueen suojelusuunnitelman kunnan alueella sijaitsevalle pohjavesialueelle, johon kohdistuu pohjaveden tilaan merkittävästi vaikuttavaa toimintaa tai jossa kyseisen lain mukaiset ympäristötavoitteet sitä edellyttävät. Myös isännättömien maa-ainesottokuoppien jälkihoitoon ja kunnostamiseen, samoin kuin pohjavesien riskinhallintaan liittyvät hankkeet, ovat muun ohella kunnille tärkeitä avustuskohhteita. (Suomen Kuntaliitto)

ELY-keskukset ovat tähänkin mennessä myöntäneet avustusta pohjavesialueiden suojelusuunnitelmien laatimiseen ja päivittämiseen. Jo nyt harkinta siitä, mille hankkeille avustusta myönnetään, on perustunut ainakin osittain vesienhoidon alueellisessa toimenpideohjelmassa osoitettuihin tarpeisiin. Käytännössä suojelusuunnitelmia on laadittu ensisijaisesti toimenpideohjelmassa osoitetuille riskipohjavesialueille, sekä samalla kunnan alueella sijaitseville muille pohjavesialueille. (Varsinais-Suomen ELY)

Pohjanmaan maakuntakaavaehdotuksessa 2050 osoitetaan ominaisuusmerkinnällä vedenhankinnan kannalta tärkeät (1-luokan) ja muut vedenhankintakäyttöön soveltuvat (2-luokan) pohjavesialueet sekä pohjavesialueet, joiden pohjavedestä pintavesi tai maaekosysteemi on suoraan riippuvainen (E-luokka). Suunnittelumääräyksen mukaan alueidenkäyttö ja toimenpiteet alueella ja sen läheisyydessä tulee suunnitella niin, etteivät ne vaaranna pohjavesialueen käyttöä, veden laatua eivätkä määrää. Lisäksi pohjavesialueita koskeva suunnittelusuositus on, että pohjavesialueelle laaditaan suojelusuunnitelma. Pohjanmaan liitto katsoo, että valtioneuvoston asetusehdotus pohjaveden suojeluun myönnettävästä valtionavustuksesta tukee sekä Pohjanmaan maakuntakaavan 2050 että Läntisen Suomen vesihuoltostrategian 2050 tavoitteita. (Pohjanmaan liitto)

2. Teema- ja pykäläkohtaiset kommentit

2.1. Avustettavat hankkeet

Uuden valtionavustusasetuksen 4 § nojalla avustettavia hanketyyppejä tulee lisää. Uudenmaan ELY-keskus pitää tätä hyvänä asiana mutta katsoo, että asetuksessa tulee olla kattava listaus avustettavista hanketyypeistä esimerkiksi asetuksen liitteenä. Perustelumuiustiossa mahdollisia avustettavia hankkeita on listattuna, ja kattava hankelista helpottaisi avustushakemusten käsittelijän työtä. Avustusasetuksen 6 § mukaan avustushakemuksia arvioitaessa tulee käyttää kokonaisharkintaa. Avustettavien hanketyypin

määrän lisääntyessä kokonaisharkinnan tekeminen monimutkaistuu nykyisestä. Uudenmaan ELY-keskus pitää hyvänä asiana, että pohjavesialueiden geologisen rakenteen selvittämiseen liittyvät hankkeet ovat jatkossa avustettavien hankkeiden listalla, sillä tällä hetkellä on varsin epäselvää, mikä taho myöntää em. hankkeille valtionavustusta. Näin ollen hankkeiden toteuttaminen esimerkiksi Uudenmaan ELY-keskuksessa on ollut keskeytyneenä vuodesta 2023 lähtien. (Uudenmaan ELY-keskus)

Pohjavesien suojelun kannalta haasteita luo etenkin kaupunkialueilla myös rakentaminen, ja pohjavesialueille sijoittuvilla asemakaava-alueilla on tärkeää, että pohjavedelle kohdistuvat vaikutukset on arvioitu mahdollisimman hyvin. Asemakaava-alueille tehtäviä pohjavesiselvityksiä varten voisi olla myös hyödyllistä olla olemassa tukiväline, joka varmistaisi tehtyjen selvitysten laatua ja minimoisi rakentamisesta aiheutuvia riskejä. (Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto ry)

Uudenmaan ELY-keskus pitää hyvänä lähtökohtana, että avustukset linkitetään vesienhoidon toimenpideohjelmaan. Uudenmaan ELY-keskus huomauttaa kuitenkin, että avustusta tulee voida myöntää myös hankkeille, joita ei ole suoraan kirjattu toimenpideohjelmaan. Tarvittaessa vesienhoitosuunnitelmien toimenpidevalikkoa tulisi päivittää, jos se mahdollistaa avustusten hakemisen tai vaikuttaa siihen. Avustusta tulee voida myöntää myös hankkeille, jotka eivät sijoitu riskipohjavesialueiksi luokitelluille pohjavesialueille, vaan joilla on esimerkiksi vedenhankinnallista intressiä. Nykykäytännön mukaan myös pohjavesialueiden suojelusuunnitelmia laaditaan hyvässä tilassa oleville pohjavesialueille, tyypillisesti kaikille kunnan pohjavesialueille yhdellä kertaa. (Uudenmaan ELY-keskus)

Asetuksen perustelumuistioon on kirjoitettu auki, että avustusta voidaan myöntää suojelusuunnitelmien lisäksi myös esimerkiksi pohjavesialueiden rakenneselvityksiin ja hankkeisiin, joilla parannetaan ja ylläpidetään pohjavesien tilaa. On ehdottoman tärkeää, että avustuksia on mahdollista myöntää myös pohjavesialueiden ulkopuolisille hankkeille, jos hanke edistää pohjavesien hyvää tilaa. (Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus)

Erityisen hyvänä esityksessä on lisäys muista avustettavista hankemuodoista kuin suojelusuunnitelmien laadinta ja päivittäminen. Pohjavesialueiden määrällisen tilan turvaamiseen ja suojeluun tähtäävät pohjavesialueen rakenneselvitykset ja mallinnukset ovat olleet vailla sopivaa rahoitusjärjestelyä ja siten vaikeuttanut maankäytön suunnittelua sekä toiminnan ohjausta pohjavesialueilla. Rajausten tarkentaminen ja veden liikkeen mallintaminen tarkentavat myös vedenottamoiden suoja-alueiden rajaamista, helpottavat riskitoimintojen sijoittelua ja lupa- ja seurantavelvoitteiden asettamista. (Varsinais-Suomen ELY-keskus)

Lisäksi Pohjanmaan liitto pitää hyvänä sitä, että jatkossa valtionavustusta voitaisiin myöntää suojelusuunnitelmien laatimisen lisäksi erilaisiin pohjavesien suojelua edistäviin hankkeisiin ja selvityksiin, millä voidaan edistää ihmistoiminnasta aiheutuvien riskien hallintaa sekä alueiden ilmastomuutokseen sopeutumista. (Pohjanmaan liitto)

Asetuksen 4 §. luettelaisiin avustettavat hankkeet. Tämä luettelo ei saisi olla tyhjentävä, vaan pykälään pitäisi myös jättää tulkinnan varaa viranomaisille. (Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto ry)

Ehdotetun 4 pykälän 2 kohdan mukaan avustusta voitaisiin lisäksi myöntää hankkeisiin, joissa parannetaan tai ylläpidetään pohjavesien tilaa. Sellaisia voisivat olla esimerkiksi pohjavesialueilla sijaitsevien isännättömien vanhojen soranottoalueiden jälkihoitoon ja kunnostamiseen liittyvät hankkeet, joilla poistettaisiin pohjaveteen kohdistuvaa pilaantumisriskiä. Kohdassa tulisi jättää harkinnanvaraiseksi myös sellaiset hankkeet, joissa vaikutukset eivät suoraan kohdistu pohjaveden tilaan. Tällaisia hankkeita voisivat olla esimerkiksi metsätalouteen liittyvät ojien kunnostukset, joissa pohjavesialueilla sijaitsevia ojia ennallistamalla parannetaan luonnon monimuotoisuuden lisäksi pohjavesien määrällistä ja laadullista tilaa. (Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto ry)

Suomen ympäristökeskuksen julkaisun, metsätalouden pohjavesivaikutukset (2022), mukaan ojien kunnostuksille ei pohjavesialueilla saada lupaa ennen kunnostuksille tehtyjä vaikutusarvioita. Pykälän 3 kohdan perusteella avustusta voitaisiin myöntää hankkeisiin, joilla edistetään pohjaveden riskinhallintaa, kuten eri toimintatapojen, toimintamallien, tietojen käytön edistämisen tai pohjaveden seurannan kehittämistä.

Pykälän 4 kohdan mukaan valtionavustusta voitaisiin myöntää myös selvityksiin, joilla lisätään tietoa pohjavesien suojelun edistämiseksi. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi pohjavesialueiden rakenneselvityksiä ja mallintamista. Edellä olevat ovat hyviä kirjauksia. Pohjavesiin on vaikutusta myös hankkeilla, joilla ei aina ole suoraan osoitettavissa olevia vaikutuksia. Pykälän osalta olisi hyvä avata mahdollisuuksia tukea mallinnuksia, joilla vaikutetaan esimerkiksi kaivosteollisuudessa pintavalumiin tai veden virtaussunnaan muutoksiin. Sama koskee myös edellä mainittuja ojien ennallistamistoimia. Usein näillä on myös vaikutusta pohjavesiin. (Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto ry)

Mikäli asetusluonnoksessa 4 §:ssä esitettyjä avustettavia hankkeita (esim. rakenneselvityksiä) edistetään jatkossa avustuksilla, avustusten myöntäjiä olisivat jatkossa elinvoimakeskukset (asetusluonnos, 3 §). Valtionavustusasetus tulee lisäämään työmäärää elinvoimakeskuksissa. Avustettavat hankkeet todennäköisesti vaativat pohjavesiä koskevaa asiantuntemusta hankkeiden avustusmenettelyissä ja valvonnassa. Aluehallintouudistuksessa on esitetty vaihtoehtoa, että kaikilla tulevilla elinvoimakeskuksilla ei olisi käytössään pohjavesiasiantuntijoita, vaan tältä osin henkilöresurssit siirtyisivät Lupa- ja valvontavirastoon. Elinvoimakeskusten asiantuntemus ja resurssit pohjavesien hoitoa edistäviin avustushankkeisiin tulisi turvata. Vastaavasti yhteistyötä hankkeiden edistämiseen elinvoimakeskusten ja lupa- ja valvontaviraston välillä tulisi kehittää (Etelä-Savon ELY-keskus)

Pirkanmaan ELY-keskus tuo esiin sen mahdollisesti ongelmallisen seikan, että 4 §:n 2 kohdan mukaisia avustettavia hankkeita ei ole rajattu. Asetusluonnos kirjoitetussa muodossaan mahdollistaisi avustuksen myöntämisen myös esimerkiksi toimijalle, jonka omasta toiminnasta on aiheutunut pohjaveden pilaantuminen, mikä pitäisi estää taloudellisilta toimijoilta jo ryhmäpoikkeusasetuksenkin perusteella. (Pirkanmaan ELY-keskus)

Luonnoksen 4 §:n 2 kohdan mukainen avustus on myös päällekkäinen pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta annetun lain (246/2019, Pima-tukilaki) mukaisen avustuksen kanssa, jolloin hakija voisi valita, kumpaa avustusta haetaan hankkeeseen. (Pirkanmaan ELY-keskus)

Asetusluonnoksen 4 § 2 kohdan perusteella avustettavaksi hankkeeksi sopisi esimerkiksi soranoton jälkihoito ja kunnostushankkeet. Epäselväksi jää, olisiko tämän tai kohdan 3 perusteella mahdollista ohjata rahoitusta myös pohjavesialueelle tehtävälle soranoton yleissuunnitelmalle. Tällaisille yleissuunnitelmille olisi kysyntää useilla alueilla, joille soranotto on erityisen keskittynyttä ja myös uusia hankkeita on suunnitteilla. (Varsinais-Suomen ELY-keskus)

Samoin seurannan ja valvonnan osalta olisi tarvetta käynnistää yhteistarkkailuohjelmia alueilla, joilla on useita riskitoimintoja, kuten laajaa maa-ainestenottoa keskittyneenä samalle alueelle. Yhteistarkkailuprosessin käynnistäminen on vaativa ja kustannuksia vievä prosessi, mikä toteutuessaan kuitenkin palvelee alueen toimijoita, helpottaa raportointia, vaikutusten arviointia ja valvontaa sekä edistää vesienhoidon suunnittelussa tarvittavan tiedon hallintaa. Yhteistarkkailuohjelma voi sisältää jokaisen toimijan velvoitetarkkailuun kuuluvat havainnot sekä huomioida myös laajemmin kansallisia ohjeita vaikutusten riittävästä seurannasta. Kenties 4 § 3 kohdan mukaisesti voitaisiin hakijaa (yhteistarkkailun toimijat) avustaa käynnistämään prosessi, kustantamatta kuitenkaan varsinaista tarkkailua ja näytteenottoa. (Varsinais-Suomen ELY-keskus)

Erityisten selvitysten, 4 § kohta 4 osalta tulisi määritellä, milloin yhteistyö valtion tutkimuslaitosten (esim. GTK) kanssa on mahdollinen ja minkälainen omarahoitusosuus näissä tapauksissa hakijalla on oltava. Samoin tulisi määritellä valtion osuus ja sen jakautuminen avustuksen suuruuden ja valtion tutkimuslaitoksen rahoituksen kesken. Tämä siitä syystä, että harjualueen rakenneselvityksen tuottama tieto on osin perustutkimusta, mikä kuuluu geologian tutkimuskeskuksen perustoimintaan. Rakenneselvityksen tulokset kootaan GTK:n ylläpitämiin palveluihin ja jäävät tutkimuslaitoksen käyttöön. Raportit julkaistaan GTK:n Lähde palvelussa. Näin ollen rakenneselvitystä ei voida tuottaa pelkästään avustuksella ja hakijan hankintana ainakaan, mikäli GTK säilyttää oikeuden tutkitun tiedon julkaisuun, säilyttämiseen ja jakamiseen. Tällöin sen on osallistuttava myös tutkimuksen rahoittamiseen. Harjurakenneselvitysten kustannukset myös ovat selvästi suojelusuunnitelmahankkeita suurempia, joten asetuksella olisi tarpeen mahdollistaa selkeä yhteistyörakenne, jolloin kustannusten jakautuessa olisi hakijan (pääasiassa kunta) realistista saavuttaa

omarahoitusosuus ja toteuttaa ympäristö- ja suojeluvaikutuksiltaan vaikuttavia hankkeita (Varsinais-Suomen ELY-keskus)

Vesienhoitosuunnitelmien toteutumisen kannalta on tärkeää, että pohjavesien tilaa tutkitaan ja vesistöjen tilaa parannetaan toimenpiteiden avulla. On myönteistä, että avustushakemuksia arvioidaan ja avustuksia kohdennetaan hankkeisiin ja selvityksiin, joilla odotetaan olevan suurin vaikuttavuus. (Metsäteollisuus ry)

2.2. Avustettavat hankkeet ja resurssit

Lapin liitto pyytää myös lainsäätäjää huomioimaan, että Lapissa on tehty vain muutamia suojelusuunnitelmia, kun toisaalla Suomessa tehdään jo suojelusuunnitelmien päivityksiä. Rahoituksen kohdentamisessa tulisi edistää ennen muuta niitä hankkeita, jotka kohdistuvat ensimmäisen kierroksen suojelusuunnitteluun. (Lapin liitto)

Viranomaisella tulee olla riittävä harkintamahdollisuus pohjavesiin vaikuttavissa tai niiden suojeluun liittyvissä hankkeissa. Nämä hankkeet voivat olla myös hankkeita, joilla ennalta ehkäistään riskejä pohjavesien osalta. Pohjavesien suojeluun liittyvät hankkeet eivät ole hankkeita, joilla on kilpailuneutraliteetin kanssa tekemistä. Yleensä hanke kohdistuu haittojen ehkäisemiseen, ei taloudellisen tuloksen tavoitteluun. Pohjavesiensuojelu täyttää SEUT- sopimuksen kriteerit, vaikka sitä myönnettäisiin yritystoiminnalle. Pohjavesiensuojelulla ei myöskään ole vaikutuksia EU:n sisämarkkinoille, koska suojelu on paikallista toimintaa. (Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto ry)

Arvioinnissa ja harkinnassa tulee huomioida kokonaisuus, eikä avustuksia tulisi rajoittaa ainoastaan niihin hankkeisiin, jotka on tunnistettu vesienhoidon toimenpideohjelmassa tai pohjaveden suojelusuunnitelmissa tarpeelliseksi. Uuden tiedon myötä vesienhoitokauden aikana voi nousta esiin entistä vaikuttavampia kohteita, joiden tukeminen olisi perusteltua. (Metsäteollisuus ry)

Lisäksi on tärkeää varmistaa, että avustettavat hankkeet eivät ainoastaan tuota suurta vaikuttavuutta pohjavesien tilan parantamisessa, vaan myös huomioivat ympäröivän alueen taloudelliset vaikutukset. Toimenpiteiden ei tulisi aiheuttaa kohtuuttomia haittoja paikalliselle elinkeinoelämälle. (Metsäteollisuus ry)

Asetuksessa olisi hyvä avata tarkemmin minkä tyyppisiin hankkeisiin avustusta voitaisiin myöntää. (Etelä-Savon ELY-keskus)

Avustuksen jakaminen edistää vesienhoidon toimenpiteiden toteutuksen edistämistä. Avustusten myötä EVK:hon voi tulla uusia tehtäviä, joita ei tällä hetkellä ole olemassa, koska avustettavia hankkeita ja niiden ohjaustarvetta on vähän. Erilaisten hankkeiden arviointi, ohjaus ja seuranta edellyttävät riittävää pohjavesiosaamista elinvoimaketuksissa. (Uudenmaan ELY-keskus)

Kuten muistioloennoksessa todetaan, avustusten harkintaprosessin ei tule heikentää ELY-keskusten resursseja. (Metsäteollisuus ry)

2.3. Harkinta

MTK pitää hyvänä, että avustuksen myöntäminen perustuisi kokonaisharkintaan, jossa tulisi ottaa huomioon hankkeen tai selvityksen kustannustehokkuus, laatu ja toteuttamiskelpoisuus. Esityksessä todetaan myös mm., että tarkoituksenmukaista olisi avustaa erityisesti sellaisia hankkeita, joiden on jo kyseistä aluetta koskevilla vesienhoidon toimenpideohjelmassa tai pohjaveden suojelusuunnitelmissa todettu olevan alueella tarpeellisia. Vesienhoidon toimenpidesuunnitelmat laaditaan kuitenkin 6 vuoden välein ja välivuosina on saattanut ilmetä uusia tarpeita pohjavesien suojeluun liittyen. Suojelusuunnitelmat voivat olla myös useita vuosia vanhoja. Näin ollen MTK katsoo, että näiden tekijöiden pitää olla vain osa kokonaisharkintaa, ei määräävä tekijä. (MTK)

Lapin liitto pitäisi hyvänä, että kunnille varattaisiin mahdollisuus lausua haettujen valtionavustushankkeiden toteuttamiskelpoisuudesta osana kokonaisharkintaa (asetuksen 6 §). Toteuttamiskelpoisuuteen liittyisi arvio hankkeen sopeutumisesta osaksi kunnan maankäytön suunnittelun kokonaisuutta. (Lapin liitto)

Avustusta voisi saada esimerkiksi selvityksiin, kuten pohjavesialueiden rakenneselvityksiin ja mallintamiseen, joilla lisätään tietoa pohjavesien suojelun edistämiseksi. Tarkempi tieto pohjavesialueiden rajauksista ja veden liikkeistä olisi usein tarpeen, kun arvioidaan toiminnan sijoittumismahdollisuuksia pohjavesialueelle tai tarvittavia toiminnan rajoituksia. On tärkeää, että toimintaa ei rajoiteta tarpeettomasti, mutta rajoitetaan siellä, missä sille on todellista tarvetta hyvälaatuisen ja riittävän pohjavesivarannon turvaamiseksi. (MTK)

Perustelumuistion 6 §:n mukaan avustuksen myöntäminen perustuisi kokonaisharkintaan. Tulee kuitenkin varmistaa, että avustusta myöntävällä viranomaisella on riittävää osaamista tekemään kokonaisharkinta avustuksen myöntöön. (Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus)

2.4. Avustuksen myöntämisen rajoitukset

Viittaukset ryhmäpoikkeusasetuksen asettamiin muihinkin rajoituksiin tulee Uudenmaan ELY-keskuksen näkemyksen mukaan avata asetuksessa. Valtionavustusasetuksen mukaan avustusta ei saa myöntää vaikeuksissa olevalle yritykselle. Uudenmaan ELY-keskus nostaa esiin kysymyksen, kenen toimesta ja miten vaikeuksissa oleva yritys tunnistetaan. Nykyisin tällaista menettelyä ei varsinaisesti ole, koska avustusta myönnetään vain kunnille tai kuntayhtymille. Uuden valtionavustusasetuksen myötä tilanne muuttuu. Nykyisin suojelusuunnitelmien avustushakulomakkeella kysytään hakijan mahdollisista tuomioista ja pyydetään tarvittaessa lisäselvitykset. Julkisten hankintojen menettelyissä tarjoajien tulee osoittaa täyttävänsä soveltuvuusvaatimukset täyttämällä tietty lomake. Uudenmaan ELY-keskus ehdottaa, että myös avustushaun yhteydessä hakijan tulisi sitoutua ilmoittamaan etukäteen mahdolliset poissulkemiseen liittyvät rajoitteensa, mikä helpottaisi avustuskäsittelijän työmäärää. KEHA-keskuksella tulee lisäksi olla rooli tässä vaiheessa avustusprosessia. (Uudenmaan ELY-keskus)

Avustusta ei voisi hakea toimiin, jotka perustuvat hakijan ympäristövelvoitteisiin (kuten pilaantuneen alueen tai pohjaveden puhdistamisvelvollisuus ympäristösuojelulain mukaisesti) tai toimiin, joiden toteuttaminen on hakijan velvollisuus sille myönnetyn luvan ehdoissa (muu kuin avustettavan hankkeen toteuttamista koskeva lupa). Rajoitus voisi olla esimerkiksi kuten vesistön ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa parantavine hankkeiden avustamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (714/2015) 3 §:ssä on säädetty. (Pirkanmaan ELY-keskus)

2.5. Avustuksen enimmäismäärä

Pirkanmaan ELY-keskus esittää, että 8 §:ssä säädettyä avustuksen enimmäismäärää harkittaisiin laskettavaksi siten, että enimmäismäärä olisi erityyppisillä hankkeilla eri suuruinen. 80 %:n avustusta on pidettävä melko korkeana huomioiden avustukseen käytettävissä olevat määrärahat. Lisäksi esitämme, että 4 §:n 2 kohdan mukaisen avustuksen määrän voisi pyrkiä yhdenmukaistamaan vesistön ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa parantavien hankkeiden avustamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (714/2015) 6 §:n kanssa. Tämä olisi perusteltua, sillä molemmat avustukset ovat ensisijaisesti tarkoitettu vesienhoidon toimenpiteiden edistämiseen ja toimenpideohjelman toteuttamiseen.

Uudenmaan ELY-keskus kiinnittää huomiota valtionavustusasetuksen mukaiseen avustusten enimmäismäärään, joka on 80 % hankkeen hyväksytyistä kokonaiskustannuksista. Uudenmaan ELY-keskus katsoo, että asetuksessa olisi hyvä esittää ohjeelliset enimmäismäärät erityyppisille hankkeille, jotta myönnettävät avustukset ovat valtakunnallisesti yhdenmukaiset. Myös ryhmäpoikkeusasetuksen asettamat rajoitukset avustuksen enimmäismäärään tulee avata asetuksessa riittävästi. (Uudenmaan ELY-keskus)

Kokonaiskustannusten ja avustusprosentin osalta olisi tarpeen määritellä tarkemmin, minkälainen hanke voi saavuttaa 80 % avustusprosentin. Suojelusuunnitelmien laadinta ja päivittäminen on tähän asti ollut korkeintaan 50 %:lla avustettavia hankkeita. Rakenneselvitykset taas on toteutettu pääasiassa yhteistöinä ELY-keskuksen, alueen kunnan sekä Geologian tutkimuskeskuksen kanssa. (Varsinais-Suomen ELY-keskus)

2.6. Määrärahojen määrä

Ehdotuksessa on avustuksen määrärahabudjetiksi esitetty 400 000 euroa vuodessa ja summa on saatu suojelusuunnitelmien laatimiseen käytetystä määrärahasta. Todellisuudessa suojelusuunnitelmat ovat kustannuksiltaan huomattavasti pienempiä kuin esimerkiksi rakenneselvityshankkeet tai pohjavesialueiden kunnostushankkeet. Rakenneselvityshankkeissa ELY-keskuksen rahoitusosuudet ovat olleet monin kerroin suurempia kuin suojelusuunnitelmahankkeissa. Pohjavesialueiden kunnostushankkeissa rahoituksen tarve voi olla kymmeniä kertoja suurempia kuin suojelusuunnitelmahankkeissa. Määrärahan tarvetta arvioidessa tulee huomioida myös varautuminen, sillä varautumisella on suora vaikutus yhdyskuntien vedenhankinnan turvaamiseen vedenhankinta perustuesssa pääosin pohjaveden käyttöön. (Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus)

2.7. Avustuksen hakijoista säättäminen

Asetuksessa luetteloitaisiin toimijat, joille avustusta voidaan myöntää. Tällaisia toimijoita voisivat olla yleishyödylliset yhdistykset ja järjestöt, kunnat, luonnolliset henkilöt ja kuolinpesät sekä vesilaitokset. Esitämme, että yritykset ja muut kuin luetteloidut taloudelliset toimijat voisivat hakea avustusta ainoastaan yleishyödyllisiin hankkeisiin, jotka eivät tuota taloudellista hyötyä hakijalle. (Pirkanmaan ELY-keskus)

Kuulemisaineistojen mukaan koko Lapin alueella laadittu on vasta muutamia pohjavesien suojelusuunnitelmia ja rakenneselvityksiä. Syynä tähän on kuntien vähäiset resurssit hankkeiden toteuttamiseen. Se, että vain kunta voi hakea avustusta, luo kuulemisaineiston mukaan Lapissa hidasteen, ellei jopa esteen hankkeiden toteuttamiselle ja pohjavesien suojelutavoitteiden saavuttamiselle. Myös muita tavoitteen saavuttamista hidastavia tekijöitä on tunnistettu, on muun ohessa todettu, että nykyiset vesienhoidon pohjavesitoimenpiteet on usein suunniteltu eteläisen Suomen näkökulmasta. Tämän nähdään kaventavan vesienhoidon pohjavesitoimenpiteiden toimenpidevalikoimaa Lapissa. Lapin liitto pitää esitetyn asetuksen tavoitteita hyvinä, sillä asetus voisi edistää pohjaveden suojelun tavoitteiden saavuttamista Lapissa. Avustushaun avaaminen esimerkiksi vesihuoltolaitoksille voisi madaltaa kynnystä hankkeiden toteuttamiselle Lapissa. (Lapin liitto)

Pohjavesialueiden rakenneselvityksiä on aiemmin tehty Etelä-Savossa ELYn, GTK:n ja kunnan/vesihuoltolaitoksen kanssa yhteistyösopimuksilla ja tähän on käytetty ELYn osalta erillismäärärahoja, joita on ollut mahdollista hakea vuosittain ympäristöministeriöltä. Menettely on nähty toimivana. Tällöin kuntien omarahoitusosuus on ollut riittävän pieni, usein kolmasosa kokonaiskustannuksista, jolloin kunnat ovat pystyneet osallistumaan hankkeisiin. GTK:n vahvaa asiantuntemusta on voitu hyödyntää hankkeissa ja on pystytty samalla varmistamaan myös rakenneselvityksissä muodostettujen tietoaineistojen jatkokäytön mahdollisuudet viranomaistyössä. Rakenneselvityksiä avustettaessa avustuksen enimmäismäärän tulee olla riittävän korkea. Asetusluonnoksessa 8 §:ssä mainittu avustuksen enimmäismäärän (80 %) käyttö voi monessa tapauksessa tulla tarpeeseen. Viime aikoina Etelä-Savon ELY-keskus ja GTK ovat kehittäneet pohjavesialueiden rakenneselvityksiin moduulimaisen toteutusmallin. Mallin mukaisesti usein melko kalliiden selvitysten laatimista voitaisiin edistää vaihteittain eri vuosina ja pienempinä osina ja näin ollen parantaa kuntien/vesihuoltolaitosten mahdollisuuksia osallistua hankkeisiin ja jakaa kustannuksia. Moduulimaista toteutusmallia voitaneen soveltaa jatkossa myös avustusmenettelyssä. (Etelä-Savon ELY-keskus)

2.8. Kuntien mahdollisuuksien turvaaminen

Perustelumuistion mukaan suojelusuunnitelmien laatimisen avustamiseen käytetty vuosittainen määräraha on ollut alle 300 000 €, ja EU:n Komissiolle ilmoitettavan valtiontukiohjelman budjetti olisi enintään 400 000 €. Kun avustushakua avataan laajemmalle hakijajoukolle, voi odotettavissa olla myös laajempaa kiinnostusta

avustuksen hyödyntämiseen. Lapin liitto pitää tästä syystä tärkeänä varmistaa, etteivät kuntien mahdollisuudet halutessaan hyödyntää avustusta asetuksen myötä heikkene. (Lapin liitto)
Avustusta ei voisi hakea toimiin, jotka perustuvat hakijan ympäristövelvoitteisiin (kuten pilaantuneen alueen tai pohjaveden puhdistamisvelvollisuus ympäristösuojelulain mukaisesti) tai toimiin, joiden toteuttaminen on hakijan velvollisuus sille myönnetyn luvan ehdoissa (muu kuin avustettavan hankkeen toteuttamista koskeva lupa). Rajoitus voisi olla esimerkiksi kuten vesistön ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa parantavine hankkeiden avustamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (714/2015) 3 §:ssä on säädetty. (Pirkanmaan ELY-keskus)

2.9. Avustuksen maksatuksesta säätäminen

Avustuksen maksatuksesta ei ole säädetty asetusluonnoksessa. Tällä hetkellä ELY-keskusten avustustyyppin maksatustehtäviä koskeva viranomainen on Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus). Toisin kuin perustelumuistion sivulla 3 todetaan, tehtävä ei kuulu KEHA-keskukselle elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksesta annetun lain (ELY-laki 897/2009) 3 a §:n 2 momentin perusteella, vaan 3 a §:n 1 momentin perusteella, jonka mukaan "... Lisäksi kehittämis- ja hallintokeskus hoitaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten suoraan valtionavustuslain (688/2001) nojalla myöntämän valtionavustuksen maksamista ja takaisinperintää koskevat valtionavustuslain 12, 19, 21 ja 22 §:n mukaiset tehtävät sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lisäksi mainitun lain 15 §:n mukaisia valvontatehtäviä. Kehittämis- ja hallintokeskus voi hoitaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten erityislainsäädännön nojalla myöntämien avustusten maksamista, niiden käytön valvontaa ja takaisinperintää sekä valtion korvauksia koskevia tehtäviä siten kuin niistä erikseen säädetään." Koska asetuksen myötä avustusta ei enää makseta suoraan valtionavustuslain perusteella, mikäli KEHA-keskusta ei säädetä maksatuksesta, takaisinperinnästä ja valvontatehtävästä vastaavaksi viranomaiseksi, ei se voi näitä tehtäviä hoitaa keskitetysti asetuksen antamisen jälkeen nykyisellä tavalla, vaan tehtävät jäävät ELY-keskusten hoidettavaksi. Tätä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena muutoksena, minkä vuoksi esitämme tehtävän säätämistä KEHA-keskukselle asetuksen 3 §:ssä. (Pirkanmaan ELY-keskus)

2.10. Asetuksen vaikutukset

Asetusluonnoksen perustelumuistion mukaan (s. 3) asetuksella olisi vain vähäisiä vaikutuksia ELY-keskusten tehtäviin. Pirkanmaan ELY-keskuksen arvion mukaan asetuksen antaminen laajentaa avustustyyppin käyttöä ja lisää hakijoiden määrää, mikä puolestaan lisää valtionapuviranomaisen työmäärää nykyisestä. Valtionavustusviranomaisen tehtävät ollaan siirtämässä vuoden 2026 alusta Elinvoimakeskuksiin, joissa resurssit nyt käytettävissä olevan tiedon perusteella ovat varsin niukat. Pirkanmaan ELY-keskus esittääkin, että valtionapuviranomaisen riittävät resurssit ja osaaminen turvataan. (Pirkanmaan ELY-keskus)

Perustelumuistion mukaan uudella valtionavustusasetuksella olisi vain vähäisiä vaikutuksia ELY-keskusten tehtäviin. Uudenmaan ELY-keskuksen näkemyksen mukaan valtionavustusasetus kuitenkin selvästi lisää työmäärää ELY-keskuksissa ja erityisesti elinvoimakeskuksissa, joissa nykytiedon mukaan ympäristöpuolen pysyvät resurssit ovat varsin vähäiset. Avustusten käsittely, valvonta ja osallistuminen ohjaavina tahoina erilaisiin avustettaviin hankkeisiin vaatii Uudenmaan ELY-keskuksen näkemyksen mukaan suunniteltua enemmän henkilöstöresursseja elinvoimakeskuksiin. Hanke-tyyppien ja toteuttajatahojen määrän lisääntyessä hankkeiden monimuotoisuus lisääntyy, mikä lisää työmäärää. (Uudenmaan ELY-keskus)

2.11. Muita lausunnoissa esitettyjä näkökohtia

Vuoden 2025 avustuspäätökset

Uudenmaan ELY-keskus toteaa lopuksi, että mikäli uusi valtionavustusasetus tulee voimaan 1.7.2025, tullaan vuoden 2025 avustuspäätökset tekemään vielä kuten aiemmin, eli suoraan valtionavustuslain mukaisesti. On

kuitenkin hyvä, että valtionavustusasetus astuu voimaan ennen aluehallintouudistuksen täytäntöönpanoa, jotta toiminta uusissa virastoissa on avustusasioiden osalta selvillä alusta alkaen. (Uudenmaan ELY-keskus)

Valtionavustuksiin sovellettava menettely

Lausunnossa tuodaan esille valtionavustusten käytäntöä liittyen tiedottamiseen. (Uudenmaan ELY-keskus)

Pohjavesialueen määrittäminen ja valtakunnallinen valvonta

Pohjaveden suojelemiseksi tulee huomioida riittävä alue, ettei käy kuten Kokkolassa on käynyt ja käymässä. Määritetty pohjavesialue ei kata Kokkolan Veden tarvitsemaa pohjaveden sieppausaluetta. Luokiteltu pohjavesialue on siten pienempi, kuin sieppausalue. Koska lainsäädäntö ei anna riittävää turvaa vedenhankintaan tarvittavalle sieppausalueelle, niin tämän vuoksi merkittävä osa sieppausalueesta jää ilman tarpeellista suojelua. Tämä puute tulee saada korjatuksi. Pohjavesialueiden rajaukset tulee määrittää samoiksi, kuin riittävän vedenhankinnan eli riittävän sieppausalueen rajaukset. Tällaisten asioiden seuranta ja korjaamista varten tulee myös nimetä valtakunnan tason valvonta. Lisäksi myös jo aloitetuille ja mahdollisesti toteutetuille rakentamis-, kaavoitus- ym. hankkeille pohjaveden suojaamiseksi tulee voida määrätä toimet, joilla pohjavesialueet voidaan suojata tarvittaessa jälkeinkin päin riittävän laajalla aluemäärityksellä. (Yksityishenkilö)